

MIRADOR

2022
Any
Ferrater

→ **SOTA EL SILENCI**

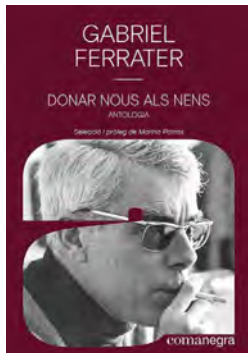
«No voldria que un malentès
se t' aixequés des del meu vers.
Se t' aixequés, a tu, Helena,
i als catorze amics que em llegeixen».

Fragment de «Poema inacabat»

La poesia de Ferrater no ha caigut en l'oblit i la seva figura tampoc. Cinquanta anys després de la seva mort i cent anys després del seu naixement, Gabriel Ferrater és reivindicat com el modernitzador de la poesia catalana, però també com un intel·lectual de talla europea que no va poder ser valorat, en la seva justa mesura, a la seva època.

La poesia van ser només tres volums, editats entre 1958 i 1963 i els textos sobre crítica literària i crítica d'art cabrien en un únic volum —aplegant, fins i tot les lliçons i conferències després transcrites. El nou llibre sobre assaig de Marina Porras tindrà unes 450 pàgines i 90 són del seu pròleg. *El Curs de literatura catalana contemporània* (Empúries, 2019) en fa 400.

Jordi Amat assegura que “els seus contemporanis, si no tenien contacte directe amb ell, no podien saber la dimensió del personatge. Nosaltres sí que ho sabem!”, celebra el biògraf. “Hi ha una pila de persones (en Valverde, en Gil de Biedma, en Castellet) que deien que no havien ‘conegut ningú que parlant de literatura fos

més brillant'. Però ells ho sabien perquè l'escoltaven. Nosaltres hem tingut la sort que, per diversos petits miracles, hi ha hagut la sort que molts materials s'han conservat”.

Un dels primers impressionats per la capacitat —i cultura— lectora de Ferrater, segons Amat, va ser José María Valverde (el catedràtic de la UB que va dimitir per l'expulsió de la Complutense d'Aranguren, García Calvo i Tierno Galván). Tots dos eren veïns, segons explica el seu biògraf: “Un dels amics seus durant més temps és José María Valverde, que eren veïns al carrer Benet Mateu, que és on s'instal·la la mare de Ferrater quan venen a Barcelona”. Abans que Ferrater hagi publicat cap poema ni cap article, diu Amat, “Valverde ja detecta que és un senyor amb una intel·ligència literària molt superior i li proposa d'escriure a mitges una *Història de la literatura universal*. Ferrater finalment no ho fa, però Valverde comença i, un dia, rep una visita de Ferrater, que el veu llegint Shakespeare. Valverde el convenç de llegir-lo i, segons el mateix Valverde, ‘al cap de dos mesos ningú a Espanya sabia tant Shakespeare com Gabriel Ferrater’. Era un lector descomunal. Però no queda rastre d'aquesta brillantor com a lector. Tot i que, si busques molt, hi ha una enciclopèdia, de la qual es fa una adaptació espanyola als anys seixanta, on les pàgines sobre Shakespeare les escriu Ferrater. I són al·lucinants”.

El més important d'això és que Ferrater aboca també la seva cultura i la seva energia en la literatura catalana: “El que és molt important és que ho fa amb Shakespeare com ho fa amb Riba i ho fa amb Ausiàs March. Ell es posa a llegir Ausiàs March a mitjans dels anys cinquanta, i sense ser un filòleg, volent entendre March, detecta problemes filològics que no havia detectat ningú mai abans.

Aquesta intel·ligència com a lector —que també té el seu germà— el fa molt i molt excepcional”.

I molt capaç com a poeta.

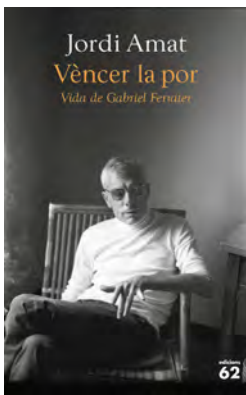
FERRATER POETA

«Un dels motius que ens fan escriure poesies és el desig de veure fins on podem aixecar l'energia emotiva del nostre llenguatge»

Fragment de «Poètica»

EUROPA PRESS/ARXIU

Gabriel Ferrater havia conegut els grans poetes que el van precedir. Va anar expressament a conèixer Carles Riba, J. V. Foix i Josep Carner, els va estudiar i els ha explicat, però la seva poesia no hi té res a veure. Ferrater acaba —com explica Cornudella a l'entrevista— amb els “ufanós” i les “flaires” de la poesia anterior. Núria Perpinyà opina que “no hi ha déu” a la poesia de Ferrater i això ja és un canvi radical: “És una poesia moderna que parla clarament del sexe, per exemple. A Carles Riba, a Marià Manent, a la poesia d'en Carner sempre hi ha la presència divina, l'esperança, etc. Però en la poesia de Ferrater ja no apareix”.

Un altre canvi és el tractament de l'amor. “Quan parla de l'amor —diu Perpinyà— és un amor feliç, cosa que també és bastant inusual en poesia, perquè normalment sempre es parlava d'un amor romàntic i nostàlgic. Aquí, en canvi, apareix l'amor d'una parella que viu feliçment l'amor, sexualment i eròticament també”.

Jordi Amat opina que, en la poesia en català, Ferrater “és un tall com segurament no s'havia produït prèviament, tan important —pel que fa a la història del gènere— com Verdaguer o Carner”. Afegeix que el considera “el poeta i l'escriptor que sincronitza la literatura catalana amb les preocupacions morals del seu temps. No és només un canvi pel que fa a la dicció sinó també quant a la poesia entesa com un desafiament moral a l'hora d'entendre com són les persones. És un salt de modernitat per a la literatura catalana”.

La novel·lista i assagista Núria Perpinyà creu que, “llegint Ferrater tens una idea de com estava canviant una societat i com es modernitzava. Aquesta manera d'escriure i de posar versos en anglès, francès o alemany en una Catalunya més

catòlica i provinciana, més tradicional, era molt xocant”.

Sobre la influència de Ferrater en els poetes següents, no hi ha dubtes que és immensa. La qüestió és si la influència va ser immediata o no. Cornudella explica que Joan Vinyoli va canviar la seva veu poètica després de llegir Ferrater. I això li va passar també a molta altra gent que va conèixer directament Ferrater. Tot i això, creu que la veritable —extensa i intensa— influència de Ferrater es va produir a partir de l'aparició de *Les dones i els dies* a la MOLC (Millors Obres de la Literatura Catalana) a finals dels setanta.

Jordi Amat, per contra, creu que va ser instantani: “Sobre els poetes té influència abans. Després del seu cicle poètic, ell ja és el referent indiscutible. En el cas de la poesia, en el petit món de la poesia en català, aquest senyor és reconegut com algú diferent. Veient les cartes que ell rep dels llibres que publica, de seguida n'hi ha que li diuen que és el millor”.

Núria Perpinyà opina que, “amb tota la generació poètica d'en Parcerisas, en Comadira, etc. va tenir influència” directa. Això sí, aquesta influència és limitada als poetes, perquè els novel·listes portaven un altre camí: “Els que feien novel·la, la generació de Terenci Moix i companyia, ja tenien la cultura del cinema i el pop, que en Ferrater no trobem. Ferrater és molt modern, però en la cultura del cinema, que no li interessa tant, ni en la música dels seixanta, no hi entra”.

LECTURES DE FERRATER

«Pobre de mi, que vaig plorant
per les cantonades d'espant
d'aquest poble de Barcelona!»

Fragment de «Tornada»

Marina Porrás i l'editorial Comanegra estan a punt de publicar una antologia de textos no poètics sota el títol català del primer poemari de Ferrater, *Donar nous als nens (Da nuces pueris)*: “La idea és recollir textos per demostrar que és un dels intel·lectuals catalans més importants del segle XX —però de llarguíssim”, diu aquesta crítica literària i llibretera. “Hi ha un primer bloc de literatura, que estudia la literatura catalana; un segon bloc que examina autors europeus; una mostra dels seus textos sobre pintura i sobre lingüística; una selecció de cartes privades a Helena Valentí i Gil de Biedma, que m'ajuden molt a escriure el pròleg, i després es tanca amb un recull de totes les entrevistes que va concedir, perquè no són tantes i allà es resumeixen els posicionaments públics de Ferrater”.

JORDI PLAY/ARXIU-EL TEMPS

→ L'escriptor es va suïcidar el 1972 i d'ell se n'han fet lectures molt diverses, algunes d'interessades segons Porras. Per modificar aquest relat, Porras s'ha hagut "d'explicar i desexplicar Ferrater" i trobar coses noves: "Hi ha hagut un tic que s'ha anat repetint en la lectura de Ferrater, que és considerar que havia fet les coses a mitges: que havia estudiat moltes coses però cap en profunditat. Com que no és el típic intel·lectual que diu 'aquest és el meu camp d'estudi i em dedico només a això', molts ho han aprofitat per dir que va començar moltes coses però no en va acabar gaires. Però si mires els seus textos, tots formen part d'un sistema unitari". Això és el que intentarà explicar a la seva tesi doctoral, en la qual que encara està treballant: "En els textos sobre pintura que ell escriu el 1950 hi ha les mateixes idees que escriu en els textos sobre literatura dels anys setanta. No és que la seva producció siguin temes aïllats que ell vagi fent en apartats separats sinó que tot forma part d'un mateix sistema de pensament. Va estudiar ciències exactes i es veu com aquesta formació afecta després tots els altres temes que va estudiar".

Contra la versió que molts autors donen d'un Ferrater alineat amb les idees de Carlos Barral o Gil de Biedma, Porras branda nous arguments.

"Durant cinquanta anys s'ha llegit molt bé la seva poesia, però la seva figura havia quedat una mica desexplicada: se l'ha tractat de poeta superindividualista, desentès de tot, enmig de dos mons — espanyol i català—, etc. Mirant-m'ho de prop he vist que no acaba de ser així".

Defensa que, després d'estar exiliat a França, aprendre francès a la perfecció i "conèixer una gran cultura europea", Ferrater "arriba a Barcelona el 1950 com un senyor cosmopolita i educat" i "es troba que tota la cultura catalana està segrestada i que tots els seus amics, que eren més grans, tenien molta por". Porras recorda que, tot i que "no es diu mai, ell és amic de Vinyoli, d'Eduard Valentí; ell va a veure Riba a casa seva; va a veure Foix a casa seva... i això ha quedat eclipsat pel fet que va ser amic de Barral i de Gil de Biedma".

Porras afegeix que Ferrater "no escriu ni un article sobre literatura espanyola en la seva vida i en canvi es passa la vida estudiant Carner, Foix i Riba". Una altra cosa és que, "per tal de sobreviure en aquesta Barcelona fastigosa dels anys cinquanta, ell es va trobar enmig d'una guerra cultural i els seus amics més joves, amb qui sortia de festa" eren Barral, Gil de Biedma, etc. "Si tu et fixes només en això, estàs fent molta trampa", sentència Porras.

La biografia de Jordi Amat també promet aportar novetats sobre aquesta època. Segons Amat, "he tingut la sort de treballar amb els documents originals i trobar materials inèdits que em sembla que em permeten reconstruir amb bastanta precisió des dels anys cinquanta fins a la seva mort. Hi ha una època que ja estava bastant ben explicada a *El Gabriel Ferrater de Reus*, un llibre de Ramon Gomis que dona molta informació sobre aquest període, des del naixement fins que marxen de Reus. És a partir del moment que ell s'instal·la a Barcelona, el 1950, que —amb els documents dels quals ara disposem— es pot anar apedaçant molt millor tota la trajectòria posterior".

Un any per descobrir un Ferrater sempre sorprenent.

«Puc dir amb orgull que en tinc molta, de traça per no treballar, però no tota la que em cal».

Fragment de «Tornada» ●